

Επιχειρηματικότητα “ανάγκης” δίχως πίστη στην καινοτομία

“Ζεστό” εξακολουθεί να παραμένει το ενδιαφέρον εκ μέρους των Ελλήνων για την συμμετοχή τους σε κάποιας μορφής επιχειρηματικής δραστηριοποίησης, όπως καταδεικνύεται με βάση τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας του Global Entrepreneurship Monitor (GEM), που εκπονεί στην Ελλάδα το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE).

Ελαφρά ανοδικό ενδιαφέρον για την ενεργή εμπλοκή σε κάποιας μορφής επιχειρηματική δραστηριοποίηση, σημαντική ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας, μεγάλη αύξηση των επιχειρηματικών εγχειρημάτων στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση, “στροφή” των επιχειρηματικών εγχειρημάτων με εξαγωγικό προσανατολισμό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την επιχειρηματικότητα “ανάγκης” αποτελούν τα ευρήματα της έρευνας του Global Entrepreneurship Monitor (GEM) που εκπονεί στην Ελλάδα το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) και τα οποία κινούνται προς θετική κατεύθυνση. Καθώς, όμως, κάθε νόμισμα έχει δύο όψεις, έτσι και στη συγκεκριμένη περίπτωση η ίδια μελέτη αναδεικνύει και μια σειρά από “αγκάθια” για το σύγχρονο επιχειρείν στη χώρα μας. Για παράδειγμα, η έναρξη της λειτουργίας μιας επιχείρησης στην Ελλάδα απαιτεί διπλάσιο αρχικό κεφάλαιο (30.000 ευρώ) σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (16.400 ευρώ), η ρηχότητα, η εσωστρέφεια και η μικρή συμβολή στην απασχόληση παραμένουν βασικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας στην χώρα μας, το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα μας σε σύγκριση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες σε επίπεδο καινοτομίας είναι δυσμενέστερο, ενώ σε επίπεδα-ρεκόρ κινείται το ποσοστό του πληθυσμού που δεν διαβλέπει επιχειρηματικές ευκαιρίες στην Ελλάδα κατά το προσεχές εξάμηνο. Όσο για τις κύριες πηγές άντλησης χρηματοδότησης των επόδων επιχειρηματιών, περιορίζονται στα Ευρωπαϊκά κονδύλια (ΕΣΠΑ) και την ευρύτερη οικογένεια. Από εκεί και πέρα το χάος...

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα παραμένει δυσμενέστερο σε σύγκριση με τις περισσότερες προηγμένες ευρωπαϊκές χώρες σε αρκετές διαστάσεις του. Η χαμηλή δυναμική της ελληνικής επιχειρηματικότητας μπορεί να ερμηνεύεται -ως ένα βαθμό- από τις επιπτώσεις της κρίσης, κυρίως όμως οφείλεται σε δομικές όσο και διαρθρωτικές αδυναμίες της χώρας αναφορικά με τη γραφειοκρατία, το ασταθές φορολογικό πλαίσιο, αλλά και τη μη διαθεσιμότητα

ή την αναποτελεσματική λειτουργία μηχανισμών πρόωθησης και υποστήριξης της επιχειρηματικότητας.

Σχετικά με τα κύρια εμπόδια που προκύπτουν στην διαδικασία της επιχειρηματικής δραστηριοποίησης στην Ελλάδα σε σημαντικό βαθμό εκπορεύονται από την έλλειψη ενός ευρύτερου πλαισίου εθνικών πολιτικών για την επιχειρηματικότητα. Επιπροσθέτως, σημαντικά εμπόδια τίθενται από τη δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, τα υψηλά εμπόδια εισόδου στην αγορά, αλλά και την ισχύουσα κουλτούρα που ισχύει αναφορικά με ζητήματα επιχειρηματικότητας, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί και ως αμφίσημη. Εξάιρεση, στη γενική δυσμενή εικόνα αποτελεί ο τομέας της μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα ζητήματα πρόσβασης των νέων σε επιστημονική όσο και τεχνολογική γνώση, καθώς επίσης και στην υποστήριξη των επιχειρηματικών εγχειρημάτων που βασίζονται σε υψηλή τεχνολογία, αλλά και στην πρόσβαση σε υλικές υποδομές. Μάλιστα, πρόκειται για τομείς στους οποίους οι επιδόσεις που επετεύχθησαν στην Ελλάδα το 2015 συγκλίνουν με το μέσο όρο των προηγμένων χωρών.

Στα... ύψη η αυτοαπασχόληση και η αναστολή της επιχειρηματικής δραστηριότητας

Όπως προκύπτει με βάση τα αποτελέσματα της προαναφερθείσας έκθεσης, το ποσοστό του πληθυσμού που ανήκει στη διευρυμένη ηλικιακή κατηγορία 18-64 ετών που βρίσκονταν το 2015 σε αρχικά στάδια επιχειρηματικής ενεργοποίησης υποχωρεί στο 6,7% (περίπου 450.000 άτομα), έναντι 7,8% (520.000 άτομα) το 2014. Επίδοση, η οποία μπορεί να κινείται στα επίπεδα του μακροχρόνιου μέσου όρου του δείκτη που ισχύει στη χώρα μας, εντούτοις όμως είναι χαμηλότερη από το μέσο όρο (8,5%) των αναπτυγμένων χωρών που συμμετέχουν στο GEM. Συνυπολογίζοντας το πολύ υψηλό ποσοστό του πληθυσμού που είναι καθιερωμένος επιχειρηματίας, δηλαδή λειτουργεί ήδη ένα εγχείρημα για τουλάχιστον 3,5 χρόνια, και το οποίο το 2015 ξεπερνά το 13% (έναντι 12,8% το 2014), αυτόματως προκύπτει ότι περίπου το 20% του

ενεργού πληθυσμού, (1,3 εκατομμύρια άτομα) έχει κάποια σχέση με την επιχειρηματικότητα στη χώρα μας. Μέγεθος που επιτρέπει στην Ελλάδα να επιτυγχάνει την υψηλότερη επίδοση στην Ευρώπη και συνδέεται ευθέως με τον υψηλό δείκτη αυτοαπασχόλησης, η οποία και παίζει κυρίαρχο ρόλο στη δομή της εγχώριας επιχειρηματικότητας. Αναφορικά με την εντεινόμενη οικονομική κρίση, τα... σημάδια της αποτυπώνονται ανάγλυφα και στο ποσοστό του πληθυσμού που δηλώνει πως έχει διακόψει ή αναστείλει την επιχειρηματική του δραστηριότητα και το οποίο το 2015 ανήλθε σε τουλάχιστον 3% του πληθυσμού (200 χιλιάδες άτομα), υψηλότερα από το αντίστοιχο ποσοστό του 2014 (2,8%), αλλά πολύ υψηλότερα από το μέσο όρο (1,8%) των προηγμένων χωρών. Μάλιστα, το 70% των συμμετεχόντων στην μελέτη σημείωσαν πως ο κυριότερος λόγος που τους οδήγησε στη διακοπή ή την αναστολή της λειτουργίας της επιχείρησης, δεν ήταν άλλος από την έλλειψη κερδοφορίας. Ο εν λόγω δείκτης διαχρονικά στην χώρα μας εμφάνιζε υψηλές τιμές (ακόμα και στις περιόδους ισχυρής μεγέθυνσης της οικονομίας), καθώς ως ένα βαθμό σχετίζεται με το υψηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας.

Επιχειρηματικότητα για βιοπορισμό και όχι για ανάπτυξη

Ιδιαίτερα αποκαλυπτικό είναι το στοιχείο της μελέτης του Global Entrepreneurship Monitor (GEM) που εκπονεί στην Ελλάδα το IOBE και αφορά στην ουσία του επιχειρείν, αλλά και στον ευρύτερο σκοπό του στη χώρα μας. Κι αυτό, καθώς αποδεικνύεται πως η διεξοδος προς την επιχειρηματικότητα στη χώρα μας και δη με τα υφιστάμενα χαρακτηριστικά που ισχύουν, συνιστά μια βιοποριστική επιλογή και όχι μια συνειδητή προσπάθεια αξιοποίησης πραγματικών επιχειρηματικών ευκαιριών. Αποτέλεσμα;

Να δίνεται έμφαση και βαρύτητα στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας χαμηλής στάθμης και αξίας, δίχως να υπάρχει πρόσοψη καλλιέργεια της καινοτομίας, προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Συγκεκριμένα, το 22,3% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (124 χιλιάδες άτομα) δηλώνουν επιχειρηματίες ανάγκης, ενώ το 34,4% (περίπου 155.000 άτομα) ως επιχειρηματίες ευκαιρίας.

Μάλιστα, η τελευταία κινείται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα από το μέσο όρο (52,2%) των προηγμένων χωρών, ενώ αντίστοιχα η επιχειρηματικότητα ανάγκης κινείται στα επίπεδα του 18,9%.

Πάντως, στα θετικά στοιχεία συγκαταλέγεται το γεγονός ότι το 2015 καταγράφεται το χαμηλότερο ποσοστό επιχειρηματιών ανάγκης από το 2008, όταν και ξεκίνησε επισήμως η οικονομική κρίση.

Το “αδύναμο” φύλο... ισχυροποιείται με σταθερούς ρυθμούς!

Ένα θετικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου ελληνικού επιχειρείν αποτελεί και το γεγονός του βαθμού εμπλοκής του “αδύναμου” φύλου σε αυτό. Για την ακρίβεια, η γυναικεία επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων αυξήθηκε σε 6% (περίπου 210 χιλιάδες) έναντι 5,8% το 2014, ενώ στους άνδρες μειώθηκε σε 7,5% (250.000 άτομα) σε σχέση με 9,9% το 2014. Αρκεί να υπογραμμιστεί πως σήμερα, οι γυναίκες αποτελούν το 44% του συνόλου των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων. Πρόκειται για το υψηλότερο ποσοστό που έχει καταγραφεί τα τελευταία χρόνια, στοιχείο το οποίο και αποδεικνύει πως οι γυναίκες εξακολουθούν να “βγαίνουν” στην αγορά σε μια προσπάθεια βιοπορισμού ή ενίσχυσης των εν γένει οικογενειακών εισοδημάτων, μειώνοντας το σχετικό χάσμα σε επίπεδο επιχειρηματικότητας μεταξύ των δύο φύλων. Σε επίπεδο δημογραφικών και κοινωνικο-οικονομικών χαρακτηριστικών, η συντριπτική πλειοψηφία (περίπου 70%) των νέων επιχειρηματιών είναι

άνω των 35 ετών, ενώ το υπόλοιπο 29,4% κινείται στην ηλικιακή ομάδα 45-54 ετών. Επίσης, σχεδόν οι 2 στους 5 επιχειρηματίες (39,6%) κατέχουν τουλάχιστον πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με το 9% να διαθέτει κάποιου είδους μεταπτυχιακή ειδίκευση. Την ίδια στιγμή, σχεδόν το 37% είναι απλώς απόφοιτοι Λυκείου, ποσοστό μάλιστα που έχει ενισχυθεί σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό το 2014.

“Αγκάθι” η καινοτομία και οι νέες τεχνολογίες

Ένα από τα ανησυχητικά ευρήματα της ίδιας έρευνας αφορά στον χαμηλό βαθμό καινοτομίας που επικρατεί στη χώρα μας, καθώς το 61% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων δηλώνει ότι κανένας, δυνητικός, πελάτης δε θα θεωρήσει ή χαρακτηρίσει τα προϊόντα-υπηρεσίες τους ως νέα και πρωτοποριακά, έναντι 51,5% που ισχύει κατά μέσο όρο στις προηγμένες χώρες. Μάλιστα, μόλις το 12,3% δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν εντελώς νέες τεχνολογίες, ενώ το 54,3% των επιχειρηματιών σημειώνει πως πολλές εταιρείες προσφέρουν αντίστοιχο προϊόν ή υπηρεσία στην αγορά.

Στοιχείο, που υποδηλώνει την είσοδό τους σε αγορά όπου επικρατεί αρκούντως ισχυρός ανταγωνισμός και κατ'επέκταση οι πιθανότητες αποτυχίας είναι ιδιαίτερα αυξημένες. Πόσο μάλλον από τη στιγμή κατά την οποία μόλις το 2,3% των νεότευκτων επιχειρημάτων διακρίνονται από δυναμική ανάπτυξης σε καθιερωμένες όσο και απόλυτα εξειδικευμένες αγορές (niche markets). Ποσοστό που κατατάσσει την χώρα μας στην προτελευταία θέση της σχετικής κατάταξης.

Η εν γένει ανασφάλεια και αστάθεια που επικρατεί στο εντός των συνόρων περιβάλλον δείχνει να έχει επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό και το επιχειρείν, αφού μόλις το 14,2% του πληθυσμού (έναντι 20% το 2014) διαβλέπει να αναδεικνύονται επιχειρηματικές ευκαιρίες στη χώρα κατά το αμέσως προσεχές χρονικό διάστημα

Foto: iStockphoto/STEFANO CARLI/CONTRASTO

Σε κλαδικό επίπεδο, το 2015 σημειώνεται "εκτίναξη" του ποσοστού που ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα (12%), που θεωρείται ως το υψηλότερο που έχει καταγραφεί μέχρι σήμερα και ταυτόχρονα το υψηλότερο στην Ευρώπη. Θετικά αξιολογείται η άνοδος του ποσοστού των επιχειρήσεων που σχετίζονται με την μεταποίηση (21,7%), καθώς κινείται σε υψηλότερο επίπεδο από τον αντίστοιχο μέσο όρο των προηγμένων χωρών (19,4%). Βέβαια, όπως σημειώνεται, το κύριο ζητούμενο είναι ο περιορισμός -ως ένα βαθμό- το ποσοστό των επιχειρημάτων που σχετίζονται με κλάδους που έχουν περιορισμένη συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη. Πρόκειται δε για επιχειρηματικούς κλάδους που βρίσκονται πλησιέστερα στον τελικό καταναλωτή.

Το... μέγεθος μετράει, αλλά η εξωστρέφεια θεωρείται απαραίτητη

Ένα από τα δομικά προβλήματα της εγχώριας επιχειρηματικότητας, δηλαδή μια οικονομία που βασίζεται στη λειτουργία πολύ μικρών επιχειρήσεων, οι περισσότερες εκ των οποίων δεν αναπτύσσονται και ως εκ τούτου δεν δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας δεν θα μπορούσε να μην κάνει την εμφάνισή της και την συγκεκριμένη μελέτη. Συγκεκριμένα, σχεδόν ένας στους τρεις επιχειρηματίες αρχικών σταδίων δηλώνει ότι πέρα από τους ιδρυτές, κανείς άλλος δεν θα εργάζεται στο εν λόγω εγχείρημα, τουλάχιστον κατά τη στιγμή της έναρξης λειτουργίας. Την ίδια στιγμή, όμως, ένα 62% δηλώνει ότι θα απασχολεί από 1 έως και 5 άτομα.

Όπως προκύπτει με βάση τα αποτελέσματα της σχετικής έρευνας, η εξωστρέφεια των νέων επιχειρημάτων είναι -πλέον- έντονη, καθώς μόνο ένας στους τρεις (33,3%) δηλώνει ότι απευθύνεται αποκλειστικά στην εγχώρια αγορά, έναντι 39,4% στις προηγμένες χώρες. Μάλιστα, περίπου το 23% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι κάτι παραπάνω από το 25% του συνολικού τζίρου τους προέρχεται από αγορές και πελάτες στο εξωτερικό. Επίδοση, που υπερτερεί του μέσου όρου (20,2%) των προηγμένων χωρών.

Έντονος προβληματισμός και απαισιοδοξία για το μέλλον

Η εν γένει ανασφάλεια και αστάθεια που επικρατεί στο εντός των συνόρων πολιτικό όσο και οικονομικό περιβάλλον δείχνει να έχει επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό και το επιχειρείν, αφού μόλις το 14,2% του πληθυσμού (έναντι 20% το 2014) διαβλέπει να αναδεικνύονται επιχειρηματικές ευκαιρίες στη χώρα κατά το αμέσως προσεχές χρονικό διάστημα. Πρόκειται για μία από τις χαμηλότερες επιδόσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, ενδεικτικό της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας και της αυξημένης αβεβαιότητας που κυριάρχησε στην χώρα. Σε αυτό το σημείο "κρύβεται" μια αντίφαση, καθώς με βάση την μελέτη της GEM το επίπεδο της αυτοπεποίθησης των πολιτών διατηρείται πάνω από το μέσο όρο των προηγμένων χωρών, καθώς το 46,8% του πληθυσμού (έναντι 45,6% το 2014), δηλώνει ότι διαθέτει τις ικανότητες, τις γνώσεις και την εμπειρία για την άσκηση επιχειρηματι-

κής δραστηριότητας. Την ίδια στιγμή, όμως, διατηρείται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα (64,2%) ο φόβος και η επιφυλακτικότητα σχετικά με την επιχειρηματική αποτυχία. Μάλιστα, εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η Ελλάδα καταγράφει μία από τις χαμηλότερες επιδόσεις στην Ευρώπη αναφορικά με την προβολή επιτυχημένων περιπτώσεων επιχειρηματιών από τα μέσα ενημέρωσης, καθώς μόλις 38% του πληθυσμού (έναντι 46% το 2014), απαντά σε αυτό θετικά...

Το... χέρι στην τσέπη σε ΕΣΠΑ και οικογένεια

Το 2015, πιθανόν λόγω και της ωρίμανσης αρκετών διαρθρωτικών πόρων τύπου ΕΣΠΑ, το 44% δηλώνει ότι αξιοποίησε κάποια δημόσια χρηματοδότηση ή επιδότηση στο πλαίσιο κάποιου προγράμματος, έναντι μόλις 24% που ίσχυε στην Ευρώπη. Την ίδια στιγμή, ο ρόλος της οικογένειας είναι επίσης σημαντικός, καθώς το 35% φέρεται να αξιοποίησε την εν λόγω πηγή εν συγκρίσει με 24% στις προηγμένες χώρες. Μπορεί οι πηγές χρηματοδότησης να ήταν πολλαπλές, εντούτοις όμως ο νέος επιχειρηματίας χρειάστηκε να καταβάλει περίπου το 75% της συνολικής επένδυσης από ίδια κεφάλαια (λ.χ. αποταμίευση, φίλοι, οικογένεια κ.ά.) έναντι αντίστοιχου -περίπου- ποσοστού (71%) που ίσχυε στις προηγμένες χώρες.

Την ίδια στιγμή, ένα 7,6% όσων ξεκινούσαν μια επιχείρηση έλαβε χρηματοδότηση από άτυπους επενδυτές, τη στιγμή κατά την οποία ο μέσος όρος στην υπόλοιπη Ευρώπη ήταν 6,5%. Εντύπωση προκαλεί και το γεγονός πως εκτός από τις παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης ενός εγχειρήματος (λ.χ. τράπεζες, αυτοχρηματοδότηση, οικογενειακός δανεισμός), έχουν αναπτυχθεί και άλλοι, εναλλακτικοί μηχανισμοί χρηματοδότησης, όπως λ.χ. τα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών, ο peer-to-peer δανεισμός, το crowdfunding, η μικροχρηματοδότηση κ.ά.

Με βάση την έρευνα του GEM, στην Ελλάδα το 2015 τα μισά νέα εγχειρήματα που ξεκίνησαν απαιτούσαν κεφάλαιο που ξεπερνούσε το επίπεδο των 30.000 ευρώ, ποσό που είναι σχεδόν διπλάσιο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (16.400 ευρώ), αλλά και υψηλότερο ακόμα και σε σύγκριση με τις χώρες υψηλού εισοδήματος (24.000 ευρώ). Μάλιστα, ακόμα και οι επιχειρηματίες ανάγκης χρειάζονται περισσότερους χρηματικούς πόρους προκειμένου να ξεκινήσουν μια επιχείρηση σε σχέση με τους άλλους ευρωπαίους επιχειρηματίες ανάγκης (25.500 έναντι 21.000 ευρώ στις προηγμένες χώρες). Ανάλογο είναι και το καθεστώς που ισχύει για τις έντονα εξωστρεφείς νέες επιχειρήσεις, καθώς απαιτείται αρκετά υψηλό αρχικό κεφάλαιο (περίπου 66.000 ευρώ), διπλάσιο του ότι ισχύει στην υπόλοιπη Ευρώπη (32.000 ευρώ). **nw**

FACTS & FIGURES

- **450.000** άτομα βρίσκονταν στα πρώτα στάδια της επιχειρηματικής δραστηριοποίησής τους (συμπεριλαμβανομένης και της αυτοαπασχόλησης)
- **1,33 εκατομμύρια** άτομα συνολικά αναπτύσσουν κάποιο είδος επιχειρηματική δραστηριότητα στη χώρα μας
- **200.000** άτομα διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα κατά τη διάρκεια ενός έτους.
- Η έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα απαιτεί διπλάσιο αρχικό κεφάλαιο (**30.000** ευρώ) σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (**16.400** ευρώ).
- Το **22,3%** των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων (περίπου **124.000** άτομα) δηλώνουν επιχειρηματίες ανάγκης και το **34,4%** (155 χιλιάδες άτομα) επιχειρηματίες ευκαιρίας.
- Σε **6%** (210.000 άτομα) έναντι **5,8%** το 2014 διαμορφώθηκε η γυναικεία επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων πέρσει. Την ίδια στιγμή, στους άνδρες μειώθηκε σε **7,5%** (250 χιλιάδες) σε σχέση με 9,9% το 2014.
- Το **44%** του συνόλου των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων στη χώρα μας είναι γυναίκες, στοιχείο που αποδεικνύει πως το σχετικό χάσμα στην επιχειρηματικότητα μεταξύ των δύο φύλων μειώνεται δραστικά.
- Το **61%** των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων δηλώνει ότι κανένας, δυννητικός, πελάτης δε θα θεωρήσει τα προϊόντα-υπηρεσίες τους νέα και πρωτοποριακά, έναντι **51,5%** κατά μέσο όρο στις χώρες καινοτομίας.
- Ποσοστό της τάξεως του **12,3%** δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν εντελώς νέες τεχνολογίες.
- Το **54,3%** των επιχειρηματιών δηλώνει πως πολλές αντίστοιχες εταιρείες προσφέρουν παρόμοιο προϊόν ή υπηρεσία στην αγορά.
- Μόλις το **2,3%** των νέων εγχειρημάτων διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης νέων αγορών (niche markets). Ποσοστό που κατατάσσει την Ελλάδα προτελευταία στη σχετική κατάταξη.
- Σχεδόν **1 στους 3** επιχειρηματίες αρχικών σταδίων δηλώνει ότι πέρα από τους ιδρυτές, κανείς άλλος δεν θα εργάζεται στο συγκεκριμένο εγχείρημα, τουλάχιστον κατά τη στιγμή της έναρξης λειτουργίας. Ταυτόχρονα όμως, το **62%** δηλώνει ότι θα απασχολεί από 1 έως και 5 άτομα στο κοντινό μέλλον, επίδοση που θεωρείται από τις υψηλότερες διαχρονικά.
- **61%** δηλώνει ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί καλή επιλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας, έναντι 58,6% το 2014, ενώ το 67,8% (σε σχέση με 66% κατά το παρελθόν) δηλώνει ότι οι επιτυχημένοι επιχειρηματίες αντιμετωπίζονται με σεβασμό και καταξίωση στη χώρα μας.
- Μόνο **1 στους 3** δηλώνει ότι απευθύνεται αποκλειστικά στην εγχώρια αγορά, έναντι **39,4%** στις χώρες καινοτομίας. Μάλιστα, περίπου το **23%** των επιχειρήσεων δηλώνει ότι κάτι παραπάνω από το **25%** του τζίρου τους προέρχεται από πελάτες εξωτερικού, επίδοση που υπερτερεί του μέσου όρου των αναπτυγμένων